

Glorija Alić*

HUMANITARNE INTERVENCIJE I MEĐUNARODNO PRAVO

Sažetak

Humanitarne intervencije predstavljaju odgovor međunarodne zajednice na teška kršenja ljudskih prava i podrazumijevaju vojnu akciju jedne ili više država kako bi se spriječilo kršenje ljudskih prava. Izvode se bez saglasnosti država na čijem teritoriju se upotrebljava sila. Postoji nekoliko osnovnih pitanja koja se nameću u akademskim, stručnim i političkim krugovima vezana za primjenu vojne sile bez saglasnosti države u kojoj se intervencija provodi radi sprečavanja teškog kršenja ljudskih prava i otklanjanja prijetnji miru i sigurnosti: to su pitanje suvereniteta država, primjena načela neinterveniranja i jednostrane upotrebe sile te opravdanost vojnih intervencija bez dozvole Vijeća sigurnosti UN-a i onda kada se radi o nastojanjima da se civili zaštite od kršenja ljudskih prava.

Ovaj rad se bavi pitanjem humanitarne intervencije sa stajališta međunarodnog prava. On razmatra pojam suvereniteta, ljudskih prava i, konačno, primjenu međunarodnog humanitarnog prava na sve strane na sukobu, uključujući i snage koje provode intervencije kako bi se spriječilo dalje stradanje civila na području gdje se provodi humanitarna intervencija. Rad daje i kratki pregled vojnih intervencija u Bosni i Hercegovini i na Kosovu, od kojih je jedna izvedena uz saglasnost Vijeća sigurnosti UN-a, a druga bez saglasnosti stalnih članica Vijeća sigurnosti. U smislu međunarodnog prava, pitanja koja ovaj rad postavlja i od kojih neka ostaju otvorena, jer pravnici, političari, naučnici i diplomatski krugovi na njih još nemaju definitivan odgovor, je da li je opravdano vojno djelovanje bez saglasnosti UN-a da bi se zaštitilo civilno stanovništvo od kršenja ljudskih prava, da li to predstavlja opasan presedan i kršenje Povelje Ujedinjenih naroda, suvereniteta država i načela neinterveniranja, te koji stepen kršenja ljudskih prava opravdava humanitarnu intervenciju kako bi se spriječile potencijalne zloupotrebe radi postizanja političkih ciljeva.

Ključne riječi: humanitarne intervencije, međunarodno pravo, suverenitet država, ljudska prava, mir i sigurnost

* Doktorantica na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu

I UVOD

Humanitarna intervencija je odgovor međunarodne zajednice, jedne ili više država, na teška kršenja ljudskih prava, odnosno prijetnja ili upotreba sile kako bi se spriječila ili zaustavila teška kršenja ljudskih prava bez dozvole države na čijoj teritoriji se sila primjenjuje. Postoje brojne diskusije o opravdanosti, moralnosti, legalnosti i legitimnosti humanitarnih intervencija, a jedno od pitanja koja se postavljaju je koliko su humanitarne intervencije zapravo humanitarne.¹ Drugo važno pitanje o kojem se još uvijek raspravlja u naučnim i političkim krugovima je mogućnost i legalnost intervencije bez saglasnosti Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda suprotno odredbama Glave VII Povelje Unedinjenih naroda. Masovno kršenje ljudskih prava ipak nije uvijek bilo povod za humanitarnu intervenciju, a veliki broj humanitarnih intervencija izvedenih u dvadesetom i dvadeset i prvom stoljeću nisu imale takvo opravdanje.² Prijetnja miru i sigurnosti također se smatra opravdanim razlogom za provođenje humanitarne intervencije na teritoriji neke suverene države bez njene saglasnosti³.

Ovaj rad se bavi pitanjem humanitarne intervencije sa stajališta međunarodnog prava. Kako bismo bolje razumjeli koncept humanitarnih intervencija razložit ćemo navedenu definiciju na njene najvažnije segmente i definirati ih pojedinačno u smislu međunarodnog prava. Jedno od osnovnih pitanja vezanih za opravdanost i legitimitet humanitarnih intervencija je poštivanje suvereniteta države na čijem se teritoriju intervencija odvija. Sljedeći važan element je kršenje ljudskih prava, pa ćemo s tim ciljem definirati osnovna ljudska prava i koji su to organi ili organizacije koje mogu utvrditi stepen kršenja ljudskih prava koji može biti povod za humanitarnu intervenciju. Nadalje, jednostrana upotreba sile i princip neinterveniranja su također bitni elementi koje treba razmotriti kako bi se donio konačan sud o karakteru humanitarne intervencije i njenoj legitimnosti imajući u vidu zabranu upotrebe sile u skladu sa članom 2. stav 4. Povelje Ujedinjenih naroda.

Legalnost intervencija u BiH i u Saveznoj Republici Jugoslaviji (SRJ),

1) J. Holzgrefe/R.O. Keohane, *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge University Press, New York 2003, 1

2) J. Babić/P. Bojanović, *Humanitarne vojne intervencije*. JP Službeni glasnik, Srbija 2008, 11

3) J. Holzgrefe/R.O. Keohane, *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge University Press, New York 2003, 18

te njihov karakter i rezultat ukratko su prikazani u trećem poglavlju. Međunarodna zajednica je izvukla pouke iz intervencija u BiH i SRJ koje su i danas predmet naučnih istraživanja, a jedno od važnih pitanja je „šta poslije“, jer naglašava potrebu da se, osim brzog okončanja patnji civilnog stanovništva i rješavanja humanitarne krize, jasno utvrdi i kakve će trajne posljedice ostaviti takva humanitarna intervencija na političke odnose i strukture u zemlji u kojoj se izvodi kao i posljedice po unutrašnje i vanjske odnose zemalja koje provode intervenciju. Takve dileme nabolje ilustriraju primjeri iz BiH i sa Kosova.

Međunarodno humanitarno pravo obavezuje na primjenu sve strane u međunarodnom ili nemehđunarodnom oružanom sukobu. Ta obaveza ne izuzima države i međunarodne organizacije koje učestvuju u oružanim sukobima u kontekstu *Responsibility to Protect*, čime će se ukratko baviti završno poglavlje ovog rada.

1. Humanitarne intervencije i međunarodno pravo

Sam termin „humanitarna intervencija“ najčešće se primjenjuje bez njegove dodatne odrednice kako bi se zanemario njen stvarni karakter – radi se o vojnoj intervenciji koja je humanitarna samo u smislu sprečavanja ili zaustavljanja kršenja ljudskih prava ili okončanja patnji civilnog stanovništva. Atribut „humanitarni“ koji određuje intervenciju je zapravo ispolitiziran i odstupio je od prvobitne čiste ideje humanitarnog i značenja riječi „humanitarni“.⁴ Ako se radi o vojnoj intervenciji koja ima političke ili ekonomski motive, onda se teško može nazivati humanitarnom. Ipak, da bi se mogla pokrenuti, potrebno je da cilj humanitarne intervencije bude zaštita ljudskih prava od teških kršenja, a da pri tome nije bitno da li se kršenja dešavaju u ratu ili miru.⁵

Važno je razlikovati humanitarnu intervenciju od humanitarne pomoći – humanitarna intervencija podrazumijeva vojno djelovanje, dok humanitarna pomoć podrazumijeva pomoć civilnom stanovništvu ili zaštitu izbjeglih osoba tokom humanitarne krize ili nakon humanitarne intervencije.⁶

4) S. Joseph/A. McBeth, *Research Handbook on International Human Rights Law*, Edward Elgar, USA 2010, 230

5) N. Raičević: „Humanitarna intervencija u međunarodnom javnom pravu“, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, 2008

6) Ibid

Intervencija u Somaliji je naglasila jasnu razliku između pružanja humanitarne pomoći i zaštite ljudskih prava, jer se ljudska prava smatraju osnovom za dostojanstven život pojedinca, dok se osiguranje potreba za puko preživljavanje ne može smatrati svebuhvatom zaštitom ljudskih prava.⁷

U skladu sa Glavom VII Povelje Ujedinjenih naroda Vijeće sigurnosti može odobriti upotrebu vojne sile kao odgovor na prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti. Međutim, postoje brojni problemi vezani za odborenje koje treba da dâ Vijeće sigurnosti za humanitarne intervencije i ono prvenstveno ovisi od političke volje pet stalnih članica, koje se, osim što razmatraju stanje ljudskih prava u određenom području kao povod za humanitarnu intervenciju, uveliko rukovode političkim kriterijima i interesi-ma. Inertnost Vijeća sigurnosti da odobri humanitarnu intervenciju pokazala se čak i u slučajevima teških kršenja ljudskih prava, npr. u Sudanu i tokom teške humanitarne krize u Zimbabveu,⁸ što je potaklo zagovaranje za legalizaciju jednostrane humanitarne intervencije bez odobrenja Vijeća sigurnosti.⁹ Upotreba sile je dozvoljena samo u slučaju samoodbrane ili ako je odobri Vijeće sigurnosti – jednostrana humanitarna intervencija jedne ili grupe država nije legalna ukoliko ne postoji saglasnost države¹⁰ na čijem teritoriju se izvodi i Vijeća sigurnosti UN čak i ako je cilj sprečavanje humanitarne katastrofe, međutim, neki pravni stručnjaci smatraju da je jednostrana humanitarna intervencija legalna u određenim okolnostima.¹¹ Takav stav potvrđuju zaključci sa Svjetskog samita Generalne skupštine UN-a iz 2005. godine. Naime, paragraf 138. zaključaka sa Svjetskog samita iz 2005. nalaže dužnost svake države da zaštitи svoje građane od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovječnosti. Paragraf 139. odobrava uplitanje međunarodne zajednice kako bi pružila takvu zaštitu ukoliko dotična država to nije u stanju ili ne želi učiniti.¹² Ovim

7) S. Kernot, *Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance*, Global Change, Peace & Security, 18:1, 2006, 54

8) S. Joseph/A. McBeth, *Research Handbook on International Human Rights Law*, Edward Elgar, USA 2010, 31

9) Ibid

10) S. Joseph/A. McBeth, *Research Handbook on International Human Rights Law*, Edward Elgar, USA 2010, 32

11) Ibid

12) United Nations Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect, <http://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.html> (30. januar 2018.)

dokumentom nije jasno utvrđeno da li Generalna skupština UN-a može odlučivati o humanitarnoj intervenciji ukoliko se pet stalnih članica Vijeća sigurnosti ne slože da je odobre iako se odredbama Rezolucije 337 pod nazivom *Ujedinjeni za mir* Generalne skupštine UN iz 1950. godine daje ovlaštenje Generalnoj skupštini da, u slučaju da Vijeće sigurnosti zbog neslaganja članica ne ispunи svoju obavezu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, hitno razmatra situaciju i dâ preporuke članovima za kolektivne mјere koje mogu uključivati i primjenu oružane sile, ako je to potrebno¹³.

Glavna karakteristika modernog međunarodnog pravnog sistema je njegova sposobnost da, nasuprot „klasičnom“ međunarodnom pravu, kontrolira upotrebu sile.¹⁴ Član 2(4) Povelje Ujedinjenih naroda ima univerzalnu vrijednost i obavezujući je čak i za zemlje koje nisu članice Ujedinjenih naroda jer predstavlja pravilo međunarodnog običajnog prava.¹⁵ Međutim, član 2(4) propisuje zabranu prijetnje ili upotrebe sile samo „protiv teritorijalnog integriteta ili političke neovisnosti svake države, te od upotrebe sile na bilo koji drugi način koji nije saglasan sa ciljevima Ujedinjenih naroda“ pa takva terminologija otvara prostor za tvrdnje da je upotreba sile dozvoljena u nekim drugim okolnostima koje nisu usmjerene „protiv teritorijalnog integriteta ili političke neovisnosti“.¹⁶

Iako ostaju različite interpretacije člana 2(4) Povelje UN, prevladava stav da je Povelja dala jedan generalan okvir vezan za upotrebu sile ili prijetnju silom koji je utvrđen kao *ius cogens*, ali ne regulira potpuno sva pitanja. U predmetu Međunarodnog suda *Nikaragva protiv SAD*, Vlada Nikaragve je podnijela tužbu Međunarodnom sudu protiv Sjedinjenih Američkih Država za koje navodi da su narušile suverenitet Nikaragve, njen teritorijalni integritet i političku neovisnost i prekršile odredbe člana 2(4) Povelje Ujedinjenih naroda, te pravila međunarodnog običajnog

13) Do danas, Rezolucija 498 (V) donesena 1. februara 1951. godine u vezi sa „činom agresije Narodne Republike Kine protiv Koreje“ jedini je primjer gdje je Generalna skupština preporučila upotrebu sile bez obzira na snažno protivljenje jedne stalne članice Vijeća sigurnosti.

<http://legal.un.org/avl/ha/ufp/ufp.html> (02. juni 2018.)

14) P. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, Seventh Revised Edition, Routledge, New York 2002, 309

15) Ibid

16) P. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, Seventh Revised Edition, Routledge, New York 2002, 309

prava o oružanim napadima sa kopna, iz zraka i sa mora.¹⁷ Ipak, i sam sud potvrđuje da član 2(4) Povelje UN ne regulira u potpunosti upotrebu sile u međunarodnim odnosima. Sud upućuje na član 51. Povelje UN u kojem se navodi „prirodno pravo“ na individualnu ili kolektivnu samoodbranu koje se primjenjuje u slučaju oružanog sukoba.¹⁸

Uprkos jasnim principima utemeljenim na odredbama Povelje Ujednjenih naroda, postoji sve više zagovornika humanitarne intervencije s ciljem zaštite ljudskih prava čak i onda kada je takva intervencija u direktnoj suprotnosti sa principom neinterveniranja.¹⁹

1.1. Suverenitet država i načelo neintervencije

Suverenitet označava pravni identitet države u međunarodnom pravu, a suverene se države smatraju jednakim bez obzira na njihovu veličinu ili bogatstvo.²⁰ Kada stručnjaci iz područja međunarodnog prava kažu da je neka država suverena onda misle na njenu neovisnost²¹, što ne znači da je ona na bilo koji način iznad zakona.²² Neki autori, pak, tvrde da suverenitet nije pravni termin sa nekim fiksним značenjem.²³

Nakon završetka hladnog rata i pod utjecajem globalizacije suverenitet država je počeo slabiti. U svom članku za *The Economist* iz 1999. godine tadašnji generalni sekretar Ujedinjenih naroda, Kofi Annan, navodi da se

17) International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986

18) International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986, str. 94, para 176 (01. februar 2018.)

19) S. Kernot, *Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance*, Global Change, Peace & Security, 18:1, 2006, 41-55

20) International Commission on Intervention and State Sovereignty, *The Responsibility to Protect*, International Development Research Centre, Canada 2001

<http://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.html> (01. februar 2018.)

21) „Suverenitet u odnosima između država označava neovisnost. Neovisnost u vezi sa jednim dijelom svijeta je pravo da se izvršavaju funkcije jedne države bez uključivanja neke druge države“. United Nations, *Reports on International Arbitral Awards, Island of Palmas case (Netherlands, USA)*, Volume II pp. 829-827, 2006

22) P. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, Seventh Revised Edition, Routledge, New York 2002, 17

23) Ibid

„suverenitet država, u svom najosnovnijem smislu, redefinira – ne samo snagama globalizacije i međunarodnom suradnjom. Države se sada smatraju instrumentima koji su na usluzi svojim narodima, a ne obrnuto. Istovremeno je individualni suverenitet, pod kojim podrazumijevam osnovnu slobodu svakog pojedinca obuhvaćenu Poveljom Ujedinjenih naroda i kasnijim međunarodnim ugovorima, pojačan obnovljenim i sve većim poznavanjem individualnih prava. Kada danas čitamo Povelju, svjesni smo više nego ikada da je njen cilj da zaštiti pojedinačna ljudska bića, a ne da štiti one koji ih zloupotrebljavaju.“²⁴

Navodeći osnovne principe organizacije Ujedinjenih naroda, član 2. stav 1 Povelje Ujedinjenih naroda priznaje suverenitet država kao jedan od glavnih principa međunarodnog prava.²⁵ Nastojeći održati princip suvereniteta država, Povelja članom 2. stav 4. zabranjuje miješanje u unutrašnje poslove suverenih država, posebno prijetnjom ili upotrebom sile.

U predmetu *Nikaragva protiv SAD* Međunarodni sud daje prioritet suverenitetu države i priznaje načelo neintervencije kao jedno od principa međunarodnog običajnog prava: „Poštivanje teritorijalnog suvereniteta među nezavisnim državama je osnova međunarodnih odnosa, a međunarodno pravo zahtijeva i da se poštuje politički integritet“.²⁶ U presudi se dalje navodi da Povelja jasno ne propisuje načelo neintervencije²⁷, ali „najmra Povelja nikada nije ni bila da pismeno potvrди svako osnovno načelo međunarodnog prava koje se primjenjuje“.²⁸ Princip poštivanja suvereniteta druge države u bliskoj je vezi sa zabranom upotrebe sile i načelom neintervencije. Sud je utvrdio da se „rezultati principa poštivanja teritorijalnog suvereniteta neminovno preklapaju sa načelima zabrane upotrebe sile i neintervencije. Stoga pomoć *pobunjeničkim snagama* kao i direktni

24) A. Kofi, Two Concepts of Sovereignty, *The Economist*, 16. septembar 1999.
<http://www.economist.com/node/324795> (30. januar 2018.)

25) Ujedinjeni narodi, *Povelja Ujedinjenih naroda*, 26. juni 1948.

26) International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986, 106

27) Načelo neintervencije je dodatno potvrđeno *Deklaracijom o sedam načela* koju je usvojila Generalna skupština UN 1970. godine, a prvi princip odnosi se na obavezu država da se suzdrže od prijetnji ili upotrebe sile protiv „teritorijalnog integriteta ili političke neovisnosti neke države ili na bilo koji drugi način koji je nije u skladu sa ciljevima Ujedinjenih naroda“

28) International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986, 106

napadi na nikaragvanske luke i naftne platforme itd. navedeni u paragrafima 81-86 presude o meritumu Međunarodnog suda ne samo da predstavlja nezakonitu upotrebu sile, nego i kršenje teritorijalnog suvereniteta Nikaragve i upad u njene teritorijalne i unutrašnje vode.“²⁹

Koncept humanitarne intervencije nije novi i on seže još u 19. stoljeće. I tada su se u ime humanosti provodile intervencije koje su prikrivale stvarne političke i ekonomski motive, npr. reakcija europskih sila koje su podržale grčki ustank protiv Turaka, intervencija Britanije i Francuske 1856. na Siciliji, navodno zbog političkih hapšenja i okrutnog postupanja u zatvorima, te poznata intervencija Britanije, Francuske, Austrije, Pruske i Rusije u Siriji 1860-1861.³⁰ Danas je moderni koncept humanitarne intervencije predmet rasprava u političkom i akademskom svijetu, gdje jedni poriču pravo na jednostranu upotrebu sile i dosljedno se zalažu za poštivanje načela neintervencije, dok drugi smatraju da je humanitarna intervencija radi zaštite ljudskih prava i sprečavanja humanitarne katastrofe opravdana.

Suverenitet ne podrazumijeva samo zaštitu države izvana, on uključuje i obavezu države da štiti dobrobit svojih građana i da sarađuje sa drugim državama.³¹ Ovo je ideja na kojoj se temelji koncept „Odgovornost za zaštitu“ (*Responsibility to Protect*) prihvaćen na Svjetskom samitu UN-a 2005. godine. On proširuje tradicionalno shvatanje suvereniteta i primarni fokus stavlja na same države čija je obaveza da štiti svoje građane, ali također prenosi odgovornost na druge države da zaštite građane one države koja to ne želi ili nije u mogućnosti da učini ili je i sama počinitelj zločina ili kršenja ljudskih prava.³² Predlagač ovog koncepta je „Međunarodna komisija za intervenciju i suverenitet država“³³ (*International Commissi-*

29) International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986, 128, para 251

30) P. Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, Seventh Revised Edition, Routledge, New York 2002, 19

31) United Nations Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect, <http://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.html>

32) Ibid

33) Međunarodnu komisiju za intervenciju i suverenitet država osnovala je kanadska Vlada kao odgovor na poziv bivšeg generalnog sekretara UN, Kofia Annana, tokom predstavljanja svog godišnjeg izvještaja Generalnoj skupštini UN, zemljama članicama da „nađu zajedničke interese za održavanje principa Povelje i da djeluju u odbrani sveopće humanosti“. Komisija je 2001. godine objavila izvještaj pod nazivom *Responsibility to Protect*. na Svjetskom samitu UN usvojen je

*on on Intervention and State Sovereignty) koju je uspostavila kanadska vlada. Komisija je 2001. godine dostavila izvještaj *The Responsibility to Protect*, a na Svjetskom samitu su lideri država potvrdili da će štititi svoje građane od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovjeknosti, te prihvatile kolektivnu odgovornost da podrže i druge zemlje da ispune ovu obavezu.*³⁴

1.2. Ljudska prava

Termin ljudska prava obuhvata širok spektar prava, od prava na život do prava na kulturni identitet. Ona se najčešće dijele na građanska i politička s jedne strane, te na ekonomска, socijalna i kulturna s druge, iako postoje i druge klasifikacije ljudskih prava.³⁵ Bez obzira na različite klasifikacije, međunarodno pravo ljudskih prava naglašava da su sva ljudska prava univerzalna, nedjeljiva i međusobno povezana.³⁶ Osnovna ljudska prava uključuju pravo na život, pravo na minimalnu sigurnost, nepovredivost ličnosti, zaštitu od ropstva, zaštitu od torture, svih oblika diskriminacije i drugih radnji koje narušavaju ljudsko dostojanstvo.³⁷

Povelja Ujedinjenih naroda je 1945. godine formalno priznala ljudska prava kao univerzalan princip koji treba da poštuju sve članice.³⁸ Uslijedila je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima 1948. godine, te Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima 1966. god. U Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima se navodi preko trideset prava³⁹, a za neka se smatra da predstavljaju *ius cogens*, odn. peremptornu normu, obavezujući i općeprihvaćenu u međunarodnoj zajednici.⁴⁰

princip *responsibility to protect.*

<http://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.html>

34) Ibid

35) M. Sepuldeva et al, *Human Rights Reference Handbook*. Costa Rica: University for Peace, 2004

36) Ibid

37) Ibid

38) Ujedinjeni narodi, *Povelja Ujedinjenih naroda*, 26. juni 1948.

39) Ujedinjeni narodi, *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima*, 10. decembar 1948.

40) B. Simma i P. Alston, *The Sources of Human Rights Law: Custom, Jus Cogens, and General Principles*, Australian Yearbook of International Law., Vol 12, 1989. p. 103

<https://aybil.law.anu.edu.au/issue/12> (05. februar 2018)

U smislu kršenja ljudskih prava kao opravdanja za humanitarnu intervenciju vrlo je bitno utvrditi koji stepen povrede ljudskih prava može dovesti do humanitarne intervencije i ko ga utvrđuje. Jedinstvena formula ne postoji, a dosadašnje intervencije potvrđuju da se uglavnom odlučivalo na *ad hoc* osnovi. S druge strane, odgovor međunarodne zajednice se ponekad temelji na humanitarnim potrebama, a ne kršenju ljudskih prava, ili se radi i o humanitarnoj krizi i o kršenju ljudskih prava. Tako je, na primjer, situacija u Somaliji prije humanitarne intervencije zapravo predstavljala kombinaciju kršenja ljudskih prava i humanitarnih potreba.⁴¹ Kršenje ljudskih prava u kontekstu humanitarnih intervencija zapravo najčešće podrazumijeva genocid, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti, a ne kršenje pojedinačnih ljudskih prava koja se kao univerzalna štite i u miru i u ratu. Genocid, ratni zločin i zločini protiv čovječnosti predstavljaju kršenje osnovnih ljudskih prava kao što su pravo na život, sigurnost i nepovredivost ličnosti kroz porobljavanje, mučenje, istrebljenje, prisilno preseljenje, seksualno zlostavljanje, progon.

U svom izdvojenom mišljenju na presudu Međunarodnog suda u predmetu *Bosna i Hercegovina protiv Jugoslavije* iz 1996. godine, sudija Weeramantry definira odnos između ljudskih prava i suvereniteta: "Tokom svog neprekidnog razvoja, koncept ljudskih prava je davno prošao fazu kada je predstavljao usko lokalno pitanje između suverena i podređenih. Danas smo dostigli fazu kada su ljudska prava svih ljudi bilo gdje da žive, briga svih i na svakom mjestu. Najmoćnije zemlje svijeta su obavezne da ih priznaju, jednako kao i najslabije, i ne postoji čak ni nagovještaj u međunarodnom pravu da takve obaveze predstavljaju odstupanje od suvereniteta."⁴² On dalje navodi da "ljudska prava i ugovori o ljudskim pravima ne znače gubitak suvereniteta ili autonomije nove države, nego su samo u skladu sa općim principima zaštite koji proističu iz temeljnog dostojanstva

41) S. Kernot, *Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance*, Global Change, Peace & Security, 18:1, 2006, 43

42) Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia) (Preliminary Objections), 1996 ICJ 595, 640, 647 (11. juli 1996.) (izdvojeno mišljenje sudije Weeramantry) „*In its ongoing development, the concept of human rights has long passed the stage when it was a narrow parochial concern between sovereign and subject. We have reached the stage, today, at which the human rights of anyone, anywhere, are the concern of everyone, everywhere. The world's most powerful States are bound to recognize them, equally with the weakest, and there is not even the semblance of a suggestion in contemporary international law that such obligations amount to a derogation of sovereignty.*”

svakog ljudskog bića, što je u osnovi Povelje Ujedinjenih naroda".⁴³

Dakle, neupitno je da su ljudska prava univerzalna i da obavezuju svaku državu, te da njihovo poštivanje ni u kom slučaju ne utiče na suverenitet država. Postoji opći konsenzus da ljudska prava treba zaštititi i da je humanitarna intervencija opravdano sredstvo da se osigura njihovo poštivanje u državama koje to ne žele ili nisu u stanju učiniti, međutim, ostaje pitanje legalnosti onih intervencija koje nisu izvedene uz odobrenje Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda u skladu sa Poveljom UN-a čak i onda kada se provode da bi se spriječila teška kršenja ljudskih prava. Također, kršenje ljudskih prava kao izgovor za intervenciju koja skriva druge motive ne može uvijek biti prihvaćeno kao pravno opravdanje. Tako Međunarodni sud u predmetu *Nikaragva protiv SAD-a*, paragraf 268, navodi da je „sud zaključio da argument koji proističe iz zaštite ljudskih prava u Nikaragvi ne može dati pravno opravdanje za postupanje Sjedinjenih Država i ne može se ni u kom slučaju usaglasiti sa pravnom strategijom tužene države, koja se temelji na pravu na kolektivnu samoodbranu“.⁴⁴

Izvještaji o stepenu i načinu kršenja ljudskih prava najčešće dolaze od međunarodnih i domaćih organizacija koje prate situaciju na samom mjestu kršenja. Međutim, danas, u vrijeme jakog prisustva medija koji pozivaju na reakciju međunarodne zajednice na kršenja ljudskih prava, stvara se medijski pritisak pod kojim obično izostaje traženje saglasnosti države u kojoj se interveniše i zauzima se strana u sukobu koji već postoji ili se takvom reakcijom tek izazove.⁴⁵

2. Humanitarne intervencije na Balkanu Bosna i Hercegovina

Dana 3. maja 1994. godine, američki predsjednik Bill Clinton učestvovao je u raspravi o različitim svjetskim pitanjima iz studija u Atlanti. Organizator tog globalnog foruma bio je CNN, a emisija je emitovana pred milionima gledatelja u više od dvije stotine zemalja svijeta. Clinton je od-

43) International Court of Justice, Dissenting Opinion of Judge Weeramantry, 1996

„Human rights and humanitarian treaties involve no loss of sovereignty or autonomy of the new State, but are merely in line with general principles of protection that flow from the inherent dignity of every human being which is the very foundation of the United Nations Charter.“ 645

44) International Court of Justice, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, ICJ Reports 1986, 135

45) J. Babić/P. Bojanović, *Humanitarne vojne intervencije*. JP Službeni glasnik, Srbija 2008, 11

govarao na pitanja 160 novinara, među njima i onih koji su se javili iz studija u Sarajevu, Jerusalemu, Johannesburgu i Seoulu. Christiane Amanpour, dopisnik CNN-a iz Sarajeva je tada tvrdila da je Bosna mnogo više od humanitarne katastrofe – ona predstavlja osnovno pitanje međunarodnog prava i poretka.⁴⁶ Optužila je američku administraciju za nedosljednu politiku u Bosni tvrdeći da se kredibilitet SAD-a u svijetu može narušiti upravo u Bosni, a Clinton je odgovorio da su mu njegovi savjetnici savjetovali da se drži podalje od Bosne, ali misli da se SAD trebaju uključiti u traganje za mirom i svoju politiku ne smatra prevrtljivom.⁴⁷

Irski profesor međunarodnih odnosa i autor knjige *Critical Geopolitics*, Gerard Toal, tvrdi da je Bosna za Sjedinjene Države bila više od „humanitarne katastrofe“, ona je mjesto suvremenog holokausta i kao takva je zahtijevala aktivniji i intervencionistički odgovor SAD-a. I dok je Clintonova administracija na početku njegovog mandata smatrala krvoproljeće u BiH europskim problemom, izvještaji sa terena su ih ipak sprečavali da zažmire pred strašnom humanitarnom krizom i zločinima. U maju 1993. godine Warren Christopher je od Europe tražio da podigne embargo na uvoz oružja i odobri ograničene zračne napade, ali je naišao na odbijanje. Osvrćući se na neuspjeh zapadne diplomacije u Bosni krajem maja, *The Economist* je komentirao blizinu rata koji se odvija u Europi - „... rat je na njihovom pragu i cijeli svijet čeka da vidi šta će učiniti po tom pitanju.“⁴⁸

Vijeće sigurnosti UN je dobijalo izvještaje o široko rasprostranjenim i teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji Bosne i Hercegovine – izvještaji o masovnim ubistvima, masovnom i sistematskom silovanju žena, prisilnom preseljenju i etničkom čišćenju, uništavanju građova, vjerskih i kulturnih objekata i mnogim drugim zločinima ispunjavali su naslovnice novina i televizijskih vijesti.⁴⁹ Jedini odgovor na takve zločine mogla je biti vojna intervencija, a ona se ipak nije desila sve do 1995. godine. Amerikanci su smatrali da je to europski problem, vojno gledano intervencija bi bila rizična, politički gledano – bez široke podrške, ekonomski bi bila skupa, a moralno – to i nije bio njihov nego europski problem.⁵⁰

46) G. Toal, *Critical Geopolitics*. Routledge, London 2005, 148-149

47) Ibid

48) G. Toal, *Critical Geopolitics*. Routledge, London 2005, 168

49) Ibid, 151

50) J. Olson et al, “Bosnia, War Crimes, and Humanitarian Intervention”, *Notre Dame Law*

U međuvrmenu, 25. maja 1993. godine, Rezolucijom 827 Vijeća sigurnosti osnovan je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u skladu sa Glavom VII Povelje Ujedinjenih naroda kao odgovor na prijetnju miru i sigurnosti.

„...Uvjeren da bi u konkretnim okolnostima koje vladaju u bivšoj Jugoslaviji, kao ad hoc mjera Savjeta, osnivanje međunarodnog suda i krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava omogućilo postizanje tog cilja i doprinijelo ponovnom uspostavljanju i održavanju mira,

Smatrajući da će osnivanje međunarodnog suda i krivično gonjenje osoba odgovornih za gore pomenuta kršenja međunarodnog humanitarnog prava doprinijeti da se osigura obustavljanje takvih kršenja i njihovo efektivno sankcionisanje...“⁵¹

Ovim riječima Vijeće sigurnosti je Haškom tribunalu dodijelilo ulogu u postizanju i održavanju mira, što je prvi slučaj u povijesti međunarodnog prava da se jednom судu daje uloga u mirovnom procesu – pravda je trebala da bude podrška uspostavljanju mira ili valuta za trgovinu radi postizanja mira. Tako je osnivanje Haškog tribunala bila „soft“ i jeftina zamjena za vojnu intervenciju kao reakciju na masovna kršenja ljudskih prava.⁵² Ipak, u to vrijeme se očekivalo da će se samim osnivanjem tribunala spriječiti činjenje novih zločina. Genocid u Srebrenici u julu 1995. godine pokazao je da je takva pretpostavka bila pogrešna. Richard Holbrook, glavni američki pregovarač za Balkan, je priznao da je njegova Vlada u Haškom tribunalu vidjela politički instrument kojim bi se odbacile kritike da ništa nije učinjeno da se spriječi krvoproljeće.⁵³

Obnovu aktivnije politike SAD-a u Bosni i Hercegovini potaknuo je minobacački napad na tržnicu Markale u Sarajevu 5. februara 1994. godine i izvještaji o egzodusu izbjeglica. Za Clintonu se nije radilo samo o okončanju rata u Bosni, nego i o „sprečavanju šireg sukoba u Europi“ i

Scholarship, Journal Articles, 1994, 306, 447 https://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholarship/306/ (30. januar 2018.)

51) Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, Rezolucija 827, 25. maj 1993.

52) D. Sheffer, *All the Missing Souls - A Personal History of the War Crimes Tribunals*. Princeton University Press, 2012, 18

53) M. Scharf, Indicted For War Crimes, Then What?, *Washington Post*, 1999 <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/WPcap/1999-10/03/031r-100399-idx.html> (05. februar 2018.)

očuvanju kredibiliteta NATO-a kao vojne organizacije koja je sposobna čuvati mir u post-hladnoratovskoj Evropi.⁵⁴ Clinton je dodao „destabilizirajući priliv izbjeglica“, a kao posljednji razlog pojačanog interesa SAD-a u Bosni, naveo je „gušenje Sarajeva i nastavak klanja nevinih ljudi“.⁵⁵

Zajednička operacija NATO-a i UNPROFOR-a nazvana *Operation Deliberate Force* počela je 30. augusta i trajala do 25. septembra 1995. godine, kada je obustavljena zbog pregovora koji su prethodili Dejtonskom mirovnom sporazumu. Ona je zasigurno velikim dijelom ispunila svoj cilj i bila jedan od faktora koji su doveli do potpisivanja konačnog primirja. Prekidom ratnih dejstava poboljšala se i humanitarna situacija, pa je ova vojna operacija ispunila i svoj humanitarni karakter.

Kao zaključak ovog kratkog pregleda slučaja humanitarne intervencije u Bosni i Hercegovini iz 1995. godine, najprikladniji je komentar profesora Toala, koji, poigravajući se riječima izvedenim od riječi „human“, navodi u svojoj knjizi *Critical Geopolitics* da je u srcu koncepta „humanitarizma“ zapravo jedan ružan paradokos: fokusirajući se na „humanitarnu“ dimenziju rata u Bosni, američka vanjska politika se, zajedno sa europskim silama i Ujedinjenim narodima, prečutno pomirila sa etničkim čišćenjem kao nehumanim ishodom rata. „*Koncept humanitarizma, na način na koji su ga izrazile ove sile, kvari sam humanitarizam. Krijući se iza svojih mandata, UNPROFOR i Zapad su postali saučesnici u genocidu. Moralni pristup Bosni može biti samo jedan nerazuman, antihumanitarni pristup koji osuđuje humanitarizam UNPROFOR-a koji nije bio dovoljno humanitaran*“.⁵⁶

2.1. Kosovo

Kao i u Bosni i Hercegovini, humanitarna intervencija na Kosovu imala je za cilj da ublaži patnje civila, ali je za razliku od BiH operacija NATO-a *Allied Forces* provedena bez učešća UN snaga. Počela je 23. marta 1999. godine, a obustavljena 10. juna 1999. god. nakon 77 dana bombardovanja, kada je započelo povlačenje snaga Savezne Republike Jugoslavije (SRJ). Zahtjevi koje je NATO postavio pred Saveznu Republiku Jugoslaviju (SRJ) obuhvatili su obustavu svakog oblika vojnih operacija, nasilja i

54) G. Toal, *Critical Geopolitics*. Routledge, London 2005, 171

55) Ibid

56) G. Toal, *Critical Geopolitics*. Routledge, London 2005, 176

represije, povlačenje vojnih i paravojnih formacija, međunarodno vojno prisustvo na Kosovu, siguran i bezuvjetan povratak raseljenih i izbjeglih osoba, pristup humanitarnim organizacijama i uspostavu dogovorenog političkog okvira.⁵⁷

Vojna intervencija na Kosovu je doprinijela svrgavanju Slobodana Miloševića s vlasti. Ipak, ona je imala i svoje negativne posljedice: na početku je dovela do pojačanih napada na kosovske Albance, a na samom kraju je zapravo postigla potpuno suprotni efekat – pojačala je rizik od progona kosovskih Srba. UNHCR je procijenio da je do maja 1999. godine raseljeno 1.500.000 kosovskih Albanaca i oko 50.000 osoba se vodilo kao nestalo, oko 600 naselja je bar djelimično uništeno, a 300 sela je bilo potpuno zbrisano.⁵⁸ Prijavljeni su masovna ubistva u oko 70 gradova te masovna silovanja i korištenje civila i raseljenih osoba kao živi štit.⁵⁹

Premda je vojna operacija pokrenuta u ime zaštite ljudskih prava i sprečavanja humanitarne katastrofe⁶⁰, ispostavilo se da su mnogi civili stradali od bombardovanja.⁶¹ Human Rights Watch potvrđuje 90 incidenata u kojima su civili izgubili život zbog bombardovanja NATO-a.⁶² Devet napada je izvedeno na ciljeve koji nisu bili vojni, a 33 su se desila u gusto naseljenim urbanim područjima.⁶³ Tako su tokom vojne operacije NATO-a stradali mnogi civili koji je NATO prвobitno imao namjeru zaštititi – na Kosovu je život izgubilo između 56 i 60 procenata od svih civilnih žrtava zračnih napada NATO snaga.⁶⁴

Sa stanovišta međunarodnog prava, vojna intervencija NATO-a na području Savezne Republike Jugoslavije aktuelizirala je pitanje karaktera

57) S. Kernot, *Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance*, Global Change, Peace & Security, 18:1, 2006, 50

58) Ibid, 51

59) Ibid, 51

60) Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, *Rezolucija 1199 (31. mart 1998.), 1203 (24. oktobar 1998.), 1239 (14. maj 1999.)*,

61) Human Rights Watch, *The Crisis in Kosovo, 2000*

<https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm> (15.02.2018)

62) Ibid

63) S. Kernot, *Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance*, Global Change, Peace & Security, 18:1, 2006, 50

64) Human Rights Watch, *The Crisis in Kosovo, 2000*

<https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm> (02.06.2018)

rata na Kosovu. Prvobitno se činilo da se radi o nemeđunarodnom oružanom sukobu koji se događa u srbijanskoj provinciji i sa većinskim stanovništvom koje je izazvalo pobunu.⁶⁵ Oslobođilačka vojska Kosova se smatrala oslobođilačkom,⁶⁶ dok su ih srbijanske vlasti obilježavale kao teroriste i kriminalce, pa je za jedne situacije na Kosovu bila nemeđunarodni sukob, a za druge unutrašnja stvar održavanja reda i mira i borba protiv terorizma.⁶⁷ Ovo je pitanje bitno radi primjene međunarodnog humanitarnog prava u tom sukobu. Ako kriza na Kosovu i nije bila oružani sukob na koji se primjenjuje *ius in bello*, ostaje pitanje kršenja osnovnih ljudskih prava i brutalnosti koje su počinjene nad civilnim stanovništvom, što je bilo vrlo važno za donošenje odluke o humanitarnoj intervenciji, obzirom na prijetnju po mir i sigurnost u regiji⁶⁸ i mogućnost preljevanja krize u Makedoniju.⁶⁹

S druge strane, treba imati na umu da se međunarodno humanitarno pravo primjenjuje na sve strane u sukobu. Ako se neprijateljstvo između NATO snaga, s jedne, i Srbije i Crne Gore s druge strane okarakterizira kao međunarodni oružani sukob na koji se u potpunosti primjenjuje međunarodno humanitarno pravo, onda se s pravom postavlja pitanje da li se na Kosovu radilo o humanitarnoj intervenciji i nastojanjima da se uspostavi mir ili o ratnim operacijama NATO-a. Ranije je već rečeno da su u nepreciznim i često neselektivnim napadima NATO-a stradali civilno stanovništvo i objekti, a kao najteži primjeri navode se stradanje civila tokom bombardovanja jednog mosta, zatim bombardovanje TV stanice⁷⁰

65) H. McCoubrey, International Humanitarian Law and the Kosovo Crisis, *The International Journal of Human Rights* 2000, 4:3-4, 184

66) Human Rights Watch, *Under Orders: War Crimes in Kosovo*, 2001

67) H. McCoubrey, International Humanitarian Law and the Kosovo Crisis, *The International Journal of Human Rights* 2000, 4:3-4, 184

68) Ujedinjeni narodi, Rezolucija 1244 od 10.06.1999. i Rezolucija 1203 od 24.10.1998.

69) H. McCoubrey, International Humanitarian Law and the Kosovo Crisis, *The International Journal of Human Rights* 2000, 4:3-4, 184

70) Dana 19. decembra 2001. godine Europski sud za ljudska prava donio je Odluku o dopustivosti u predmetu *Banković i drugi protiv Belgije i 16 drugih država ugovornica*. Podnositelji zahtjeva su bili državljanji Savezne Republike Jugoslavije u vezi sa bombardovanjem Radio-televizije Srbije u aprilu 1999. godine kada je život izgubilo 16 osoba, 16 je ranjeno, a zgrada uništena. Sud je jednoglasno donio odluku o nedopustivosti zahtjeva, jer nije postojala jurisdikcijska veza između osoba koje su bile žrtve napada i tuženih država navodeći da djelovanje tuženih država ne uključuje njihovu odgovornost.

i Kineske ambasade u Beogradu.⁷¹ Iako je jasno da se tokom intenzivnog bombardiranja mora računati na „kolateralnu štetu“ i da su civilne žrtve moguće, ostaje pitanje da li su NATO snage ipak mogle preciznije birati svoje mete. Zajednički član 2. sve četiri Ženevske konvencije primjenjuje se „u slučaju objavljenog rata ili svakog drugog [međunarodnog] oružanog sukoba“. ⁷² Član 51 (4) Dopunskog protokola I uz Ženevske konvencije iz 1977. godine zabranjuje napade koji nisu usmjereni na određene vojne objekte i napade kojima se primjenjuju sredstva ili metode koji ne mogu biti usmjereni na vojne objekte.⁷³ Za ovakva i druga kršenja međunarodnog humanitarnog prava, učesnici u humanitarnoj intervenciji snose individualnu krivičnu odgovornost u matičnim državama.

Operacija NATO-a u Saveznoj Republici Jugoslaviji pokrenula je debatu o dva važna pitanja vezana za humanitarne intervencije: o pravnom statusu jednostranih humanitarnih intervencija bez saglasnosti Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda i o primjeni međunarodnog humanitarnog prava na humanitarne intervencije. „*Nakon što je utvrđeno da nije bilo pravnog opravdanja za intervenciju na Kosovu u skladu sa Poveljom UN-a, može se postaviti pitanje da li se pravo na intervenciju razvilo u sklopu međunarodnog običajnog prava. Obzirom da ugovorne odredbe prevladavaju nad međunarodnim običajnim pravom, običajno pravilo kojim se dozvoljava intervencija nije bilo dovoljno da nadjača odredbe člana 2(4).*“⁷⁴ Dakle, bez obzira na pokušaj da se humanitarne intervencije uvedu u međunarodno običajno pravo radi zaštite od teških kršenja ljudskih prava, *inter alia*, i kroz doktrinu *Responsibility to Protect*, načelo neinterveniranja ostaje na snazi u skladu sa općim međunarodnim pravom i očekuje se da države ne poduzimaju jednostranu upotrebu sile bez saglasnosti Vijeća sigurnosti UN.

Međunarodno humanitarno pravo se primjenjuje na sve učesnike u oružanom sukobu pa i na one koji imaju za cilj da spriječe humanitarnu katastrofu. U svom obraćanju na Devetom godišnjem seminaru o međunarodnom humanitarnom pravu za diplome akreditovane pri UN održanom

71) Human Rights Watch, *The Crisis in Kosovo, 2000*

72) H. McCoubrey, International Humanitarian Law and the Kosovo Crisis, *The International Journal of Human Rights* 2000, 4:3-4,190

73) Dopunski protokol I uz Ženevske konvencije, 1977.

74) J. Holzgrefe/R.O. Keohane, *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge University Press, New York 2003

2000. godine, potpredsjednik Međunarodnog komiteta Crvenog križa nagašava da „*nema sumnje da međunarodna intervencija predstavlja oružani sukob u smislu međunarodnog humanitarnog prava kao i sve druge situacije u kojima oružane snage ulaze na teritorij neke države i koriste silu protiv nje. Za vrijeme oružanog sukoba, sve strane u sukobu moraju poštovati međunarodno humanitarno pravo, što uključuje i one koji krše opće međunarodno pravo kao i one koji djeluju u njegovim okvirima. Drugim riječima, međunarodno humanitarno pravo ne razmatra da li je pravedan cilj koji brani svaka od strana niti da li je upotreba oružane sile zakonita*“.⁷⁵ U obraćanju se zaključuje da se međunarodno humanitarno pravo ne može koristiti kao opravdanje za vojnu intervenciju, jer je njegova uloga da postavi ograničenja za upotrebu oružane sile bez obzira na njen legitimitet, koji ne amnestira učesnike humanitarne intervencije od obaveze da se pridržavaju pravila međunarodnog humanitarnog prava.⁷⁶

III ZAKLJUČAK

Primarni cilj humanitarne intervencije je zaštita ljudskih prava i sprečavanje humanitarne katastrofe, ali i taj “humanitarni” cilj ima svoja ograničenja. Bez obzira na prihvaćeni koncept *responsibility to protect*, svaka jednostrana humanitarna intervencija bez općeg konsenzusa i saglasnosti Vijeća sigurnosti predstavlja opasan presedan koji zanemaruje ugovorno i običajno međunarodno pravo. Povelja UN-a zahtijeva od svih država da poštuju suverenitet drugih država i ostavlja mogućnost intervencije radi postizanja i očuvanja mira i otklanjanja prijetnji sigurnosti. Ipak, međunarodno pravo ne daje jasan odgovor na sva pitanja, tako da dilema između legitimite i zakonitosti humanitarnih intervencija i dalje ostaje predmet mnogih rasprava - ukoliko treba birati između zaštite ljudskih prava, sprečavanja ljudskih žrtava i patnji, da li izabrati intervenciju koja će zaštiti ljudske živote ili čekati tromi birokratski aparat UN-a ovisan od političkih interesa kako bi humanitarna intervencija bila legalna u skadu sa međunarodnim pravom.

75) International Committee of the Red Cross, „*Humanitarian Intervention“ and International Humanitarian Law*, Keynote address by Jacques Forster, Vice President of the International Committee of the Red Cross, presented at the Ninth Annual Seminar on International Humanitarian Law for Diplomats accredited to the United Nations, Geneva, 8-9 March 2000 <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/57jqjk.htm> (04.06.2018)

76) Ibid

Pitanja legitimnosti i legalnosti humanitarnih intervencija nisu jedina bitna koja međunarodno pravo treba razmatrati. Ključno je da humanitarna intervencija s ciljem zaštite civila i gradova ne stvori nove žrtve i nove ruševine. Međunarodno humanitarno pravo treba se jedanko primjenjivati na sve, pa i na učesnike u humanitarnoj intervenciji kako oni koji bi trebalo da štite ljudska prava sami ne počine zločine. Doktrina “pravednog rata” se više ne primjenjuje i nijedna nova žrtva ne bi smjela pretrpjeti patnje čak i kad je cilj intervencije sasvim legitim i “human” i on ne može biti opravdanje koje će izuzeti interventne vojne snage od primjene međunarodnog humanitarnog prava, niti ih legitimitet intervencije oslobođa od poštivanja međunarodnog humanitarnog prava. To se odnosi na sve humanitarne intervencije, bez obzira da li se odvijaju uz saglasnost Ujedinjenih naroda ili ne. Oni koji u ime međunarodne zajednice interveniraju uz upotrebu oružane sile kako bi spriječili teška kršenja ljudskih prava i osigurali poštivanje međunarodnog humanitarnog prava moraju ga i sami poštivati.⁷⁷⁾

Konačno, svaka humanitarna intervencija nosi sa sobom određene političke implikacije ostavljajući kratkoročne ili dugoročne političke i društvene posljedice u državi u kojoj se provodila. Humanitarne intervencije predstavljaju vojni odgovor na neku humanitarnu situaciju i ne dešava se često da se paralelno odvijaju uz političke i diplomatske procese kao što je to bio slučaj u Bosni i Hercegovini, kada su se vojne operacije koristile za postizanje dogovora za pregovaračkim stolom. Vrlo je vjerovatno da Bosna i Hercegovina danas ne bi ovako izgledala da nije bilo vojne pomoći NATO-a i UN-a, pitanje je koliko bi dugo rat trajao, a i odnos političkih snaga bi možda bio drugačiji. Pitanje je kakav bi politički i pravni status Kosova danas bio da vojna intervencija NATO-a nije promijenila odnos snaga u korist kosovskih Albanaca; moguće je da bi Kosovo bilo formalno u sastavu Srbije, a gerilski ili oslobođilački rat bi možda još uvijek trajao. Dakle, možemo samo nagađati kako bi stvari danas izgledale, ali jedno je sigurno – humanitarne intervencije su imale dugoročne posljedice na geopolitičku sliku Balkana i vidljive su i nakon 20 godina. Da je potreban sveobuhvatan paket mjera koji ne uključuje samo vojnu intervenciju potvrđuje i izvještaj *The Responsibility to Protect* u kojem se navodi da sredstva treba osigurati za duži vremenski period kako bi se osigurala obnova

77) International Committee of the Red Cross, *Humanitarian Intervention” and International Humanitarian Law*, 2000 <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/57jqjk.htm> (30. januar 2018.)

uprave i organa vlasti te vladavina prava.⁷⁸ Stoga, novi “humanitarizam prebacuje fokus sa spašavanja života na podršku društvenim procesima i na uticaj na političke prilike”.⁷⁹

78) International Commission on Intervention and State Sovereignty, The Responsibility to Protect, *International Development Research Centre*, Canada 2001, 60

79) Kernot S. (2006). *Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance*, Global Change, Peace & Security, 18:1, 44

HUMANITARIAN INTERVENTIONS AND INTERNATIONAL LAW

Abstract

Humanitarian interventions are response of the international community to grave violations of human rights involving military action of one or more States with or without the authorisation of the United Nations Security Council. There are several issues related to humanitarian interventions that are discussed by legal scholars, political scientists and diplomatic circles with regard to the use of armed force as a response to human rights violations – the issue of sovereignty of States, principle of non-intervention and unilateral use of force and justification of military interventions without the authorisation of the UN Security Council even when the interventions are aimed at protecting human rights of a civilian population. This paper discusses humanitarian interventions from the perspective of international law primarily in light of the UN Charter and the role of the UN Security Council in maintaining international peace and security. It examines the concept of state sovereignty, human rights and the application of international humanitarian law to sides in the conflict including those conducting a humanitarian intervention in order to prevent additional suffering of civilians. It provides a brief overview of the humanitarian interventions carried out as a response to armed conflicts in Kosovo and Bosnia and Herzegovina in the 1990s.

Key words: humanitarian interventions, international law, state sovereignty, human rights, peace and security

PRIKAZI

